

JOANNA BUCHALSKA¹

O winie i prawie – ile prawa jest w kieliszku wina?²

Wpłynął: 21.06.2025. Akceptacja: 5.08.2025

Streszczenie

Artykuł ma na celu udzielenie odpowiedzi na pytanie zadane w tytule – ile prawa jest w kieliszku wina. Analizie poddane zostaną regulacje prawa własności intelektualnej ze szczególnym uwzględnieniem prawa własności przemysłowej w prawie polskim i unijnym. W artykule zostaną poruszone takie zagadnienia jak ewentualna możliwość ochrony receptury wina jako utworu, sposób ochrony nazwy i opakowania oraz szczególne uwarunkowania ochrony wina jako oznaczenia geograficznego i tajemnicy przedsiębiorstwa.

Słowa kluczowe: prawo własności intelektualnej, prawo winiarskie,
prawo własności przemysłowej.

¹ Dr Joanna Buchalska – Akademia Leona Koźmińskiego (Polska); e-mail: jbuchalska@kozminski.edu.pl; ORCID: 0000-0001-9012-950X.

² Badania wykorzystane w artykule nie zostały sfinansowane przez żadną instytucję.

JOANNA BUCHALSKA

On Wine and Law – How Much Law Is in a Glass of Wine?³

Abstract

The aim of this article is to answer the question posed in the title – how much law is there in a glass of wine. The analysis focuses on intellectual property law regulations, with particular emphasis on industrial property law in both Polish and EU legal frameworks. The article addresses issues such as the potential protection of a wine recipe as a work of authorship, the legal protection of the name and packaging, as well as the specific conditions for protecting wine as a geographical indication and as a trade secret.

Keywords: intellectual property law, wine law, industrial property law.

³ The research in this article has not been supported financially by any institution.

Jeśli istnieje kultura mająca swoje źródło w ludzkiej determinacji, namiętności i umiłowaniu smaku, to jest nią niewątpliwie kultura winnicy i wina⁴

Wstęp

O zamiłowaniu Pana Profesora Tadeusza Wiśniewskiego do zbierania temid wielu już pisało⁵, drugą jednak pasją Pana Profesora jest kolekcjonowanie wina. Zamiłowanie to bez wątpienia można połączyć z pasją do prawa – obie te dziedziny wymagają bowiem determinacji, nieprzeciętnej wiedzy i wysublimowanego smaku. Artykuł ma na celu udzielenie odpowiedzi na pytanie zadane w tytule – ile prawa jest w kieliszku wina?

Regulacje prawne

Rynek wina w Unii Europejskiej jest jednym z najbardziej rozbudowanych obszarów prawnych. Podstawowym aktem prawnym jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007⁶ regulujące wspólną organizację rynków produktów rolnych. W kontekście wina rozporządzenie reguluje takie zagadnienia jak zarządzanie potencjałem produkcyjnym (art. 63 i 66 dotyczący zezwoleń na nasadzenia winorośli); wprowadza kategorie win (art. 92 definiuje kategorie produktów winiarskich, takie jak wino, wino musujące, wino likierowe, wino aromatyzowane); wprowadza regulacje dotyczącą oznaczeń geograficznych (art. 93 i 94); ustala praktyki enologiczne (art. 65); ustala organizację rynku (art. 52) czy nawet wprowadza regulacje dotyczące etykietowania i prezentacji win (art. 118–119).

Rozporządzenie nr 1308/2013 następnie zostało uzupełnione rozporządzeniem delegowanym przez Komisję (UE) 2019/33 z dnia 17 października 2018 r. uzupełniającym rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013

⁴ S. Girard-Lagorce, *Wyjątkowe wina*, Ożarów Mazowiecki 2012, s. 6.

⁵ https://sip.lex.pl/get/publication/pdf/krs/pdf/2015/01/krs_2015_01_101.pdf

⁶ Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 671.

w odniesieniu do wniosków o objęcie ochroną i etykietowania nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych, wniosków o objęcie ochroną, procedury zgłaszania sprzeciwu, zmiany i unieważnienia określeń tradycyjnych oraz etykietowania i prezentacji w sektorze wina⁷ dotyczącym etykietowania oraz oznaczeń geograficznych i opakowań. W tym obszarze wprowadzono również rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/34 z dnia 17 października 2018 r. ustanawiające zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do wniosków o objęcie ochroną nazw pochodzenia, oznaczeń geograficznych i określeń tradycyjnych w sektorze wina, procedury zgłaszania sprzeciwu, zmian w specyfikacji produktu, rejestru chronionych nazw, unieważnienia ochrony i stosowania symboli oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do odpowiedniego systemu kontroli⁸. Akty te stanowią podstawy prawa unijnego regulacji sektora win.

W prawie polskim podstawowym aktem prawnym w omawianym zakresie jest ustawa z dnia 2 grudnia 2021 r. o wyrobach winiarskich⁹ regulująca takie zagadnienia jak produkcja wina gronowego i owocowego, zasady rejestracji producentów, klasyfikację wyrobów winiarskich oraz kontrolę jakości. Przywołać tu należy jeszcze ustawę z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym¹⁰ czy rozporządzenia wykonawcze do ustawy o wyrobach winiarskich takie jak – Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 września 2022 r. w sprawie szczegółowego sposobu wyrobu fermentowanych napojów winiarskich, rodzajów tych napojów, ich dodatkowego znakowania oraz szczegółowych wymagań, które powinny spełniać te napoje¹¹, Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 czerwca 2022 r. w sprawie metod analiz fermentowanych napojów winiarskich wykonywanych w ramach nadzoru nad jakością handlową tych napojów¹², jak również Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 marca 2022 r. w sprawie wysokości stawek opłat za przeprowadzenie certyfikacji wina lub moszczu¹³. Wszystkie te regulacje stanowią podwaliny pod regulację rynku winiarskiego w Polsce i UE, jednakże, zagadnienia te, choć interesujące, pozostaną poza rozważaniami podjętymi w tej publikacji. Głównie bowiem dotyczą zagadnień technicznych oraz podatkowych, które są poza zakresem niniejszego opracowania.

⁷ Dz.U. L 009 z 11.1.2019, s. 2.

⁸ Dz.U. L 9 z 11.1.2019, str. 46–76 (BG, ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, HR, IT, LV, LT, HU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, FI, SV).

⁹ Dz.U.2023.550 t.j. z dnia 2023.03.23.

¹⁰ Dz.U.2025.126 t.j. z dnia 2025.01.30.

¹¹ Dz.U.2022.2113 z dnia 2022.10.14.

¹² Dz.U.2022.1469 z dnia 2022.07.12.

¹³ Dz.U.2022.548 z dnia 2022.03.08.

Prawo własności intelektualnej w sektorze winiarskim

Jak podkreśla K. Grzybczyk: „brak sensownych regulacji prawnych albo też brak porozumienia między państwami co do sposobu ochrony odbija się na producentach, którzy nierzadko przez dziesięciolecia ulepszały swoje produkty”¹⁴. Regulacje prawne najczęściej bowiem dotyczą podatków i ceł¹⁵. Ochrona zaś płynąca z prawa własności intelektualnej ma dużo większe znaczenie zarówno dla producentów, jak i dla konsumentów¹⁶. Wobec tego zająć należy się zagadnieniem, jak prawo własności intelektualnej może mieć znaczenie w branży winiarskiej.

Na wstępie należy odpowiedzieć na pytanie, czy wino może być chronione jako utwór na podstawie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹⁷. Odpowiedź na to pytanie jest negatywna¹⁸. Generalnie w literaturze podnosi się, że ani smak¹⁹, ani receptura nie są chronione prawem autorskim²⁰. Taką tezę należy uznać za słuszną, m.in. ze względu na konsekwencje przyznania ochrony takim utworom, co mogłoby prowadzić do sytuacji, w której „twórca” mógłby decydować o pierwszym udostępnieniu takiego utworu i/lub możliwości pozwania z tytułu naruszenia dóbr osobistych podczas degustacji wina, niezgodnego z opisem wydarzenia²¹. Analogicznie należy uznać, że ochrona taka nie powinna dotyczyć pomysłu, te bowiem, ze względu na to, że stanowią część dobra powszechnego, są wyłączone z ochrony prawnoautorskiej²². Trudno też byłoby mówić o ochronie prawnoautorskiej w przypadku, gdy wino (a w zasadzie jego receptura), często jest tworzone przez pokolenia, ciężko byłoby bowiem określić, kto byłby twórcą, jak również, które działania były przejawem działalności twórczej o indywidualnym charakterze. Często bowiem na pozór niewielkie zmiany dotyczące np. rodzaju drewna, w którym przechowywane jest wino, temperatury, miejsca lub innych okoliczności podczas wytwarzania lub przechowywania wina decydować mogą o jego wyjątkowości. Suma zaś tych wszystkich „elementów” najczęściej nie daje się zindywidualizować jako działanie konkretnej osoby.

¹⁴ K. Grzybczyk, *Słyme alkohole a prawo własności intelektualnej*, Warszawa 2022, s. 14–15.

¹⁵ *Ibidem*, s. 15.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Dz.U.2025.24 t.j. z dnia 2025.01.09, dalej jako pr.aut.

¹⁸ Chociaż pośrednio odmiennie wobec tej tezy wypowiada się P. Ślęzak, *Czy kulinaria mogą być utworami w rozumieniu prawa autorskiego?*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2021, 1, s. 20 i n.

¹⁹ M. Doliński, *Smak oraz jego receptura jako przedmiot praw własności intelektualnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2012, 116, s. 57 i n., A. Michalak [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, red. A. Michalak, Warszawa 2019, s. 17–18.

²⁰ M. Doliński, *Smak...*, s. 57 i n.

²¹ Por. rozważania M. Doliński, *Smak...*, s. 60.

²² J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 41.

W takim razie kolejnym pytaniem, które należy zadać, jest to, czy np. „receptura” wina może być chroniona na podstawie przepisów o tajemnicy przedsiębiorstwa i/lub *know-how*. Tutaj należy udzielić odpowiedzi pozytywnej. Głównym aktem w prawie unijnym, który reguluje tajemnice przedsiębiorstwa i *know-how*, jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/943 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie ochrony niejawnego *know-how* i niejawnych informacji handlowych (tajemnic przedsiębiorstwa) przed ich bezprawnym pozyskiwaniem, wykorzystywaniem i ujawnianiem²³. Dyrektywa ta miała na celu przede wszystkim ujednoczenie pojęć – czego wyrazem jest punkt 14 preambuły tej regulacji, zgodnie z którym należy przyjąć jednolitą definicję tajemnicy przedsiębiorstwa bez ograniczania zakresu ochrony przed przywłaszczeniem. Taka definicja powinna zatem być sformułowana w sposób uwzględniający *know-how*, informacje handlowe i informacje techniczne w przypadkach, w których istnieje zarówno uzasadniony interes w utrzymaniu poufności, jak i uzasadnione oczekiwanie, że taka poufność zostanie zachowana. Wobec tego należy uznać, że *know-how* stanowi część tajemnicy przedsiębiorstwa. We wcześniejszych regulacjach, a mianowicie w rozporządzeniu Komisji (UE) nr 316/2014 w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do kategorii porozumień o transferze technologii²⁴ w art. 1 ust. 1 lit. i tego rozporządzenia *know-how* oznaczał pakiet informacji praktycznych wynikających z doświadczenia i badań, które były: niejawne, czyli nie były powszechnie znane lub łatwo dostępne; istotne, czyli ważne i użyteczne z punktu widzenia wytwarzania produktów objętych umową; zidentyfikowane, czyli opisane w wystarczająco zrozumiały sposób, aby można było sprawdzić, czy spełniają kryteria niejawności i istotności. W art. 1 rozporządzenia Komisji Europejskiej 772/2004/WE dnia 7 kwietnia 2004 r. w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 Traktatu do kategorii porozumień o transferze technologii²⁵ *know-how* definiowano zaś jako poufny zespół nieopatentowanych, praktycznych informacji, powstały w wyniku doświadczeń lub badań. Dlatego też często traktowano *know-how* jako element techniczny, który został nieopatentowany²⁶. Obecnie zaś przyjmuje się, że *know-how* powinno być definiowane jako środek pozwalający na zachowanie dla siebie wyników innowacji. Ponadto jest to ochrona „dostępu do wiedzy, która jest wartościowa dla danej jednostki i która nie jest powszechnie znana, oraz wykorzystania takiej wiedzy”²⁷.

²³ Dz.U.UE.L.2016.157.1 z dnia 2016.06.15, dalej jako dyrektywa 2016/943.

²⁴ Dz.U.UE.L.2014.93.17 z dnia 2014.03.28.

²⁵ Dz.U. L 123 z 27.4.2004, s. 11–17.

²⁶ Por. rozważania na podstawie wcześniejszych regulacji prawnych – E. Wojcieszko-Głuszko, *Ochrona prawna know-how w prawie polskim na tle prawnoporównawczym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2002, 81, s. 62.

²⁷ P. Ślęzak, *Kulinarium w polskim prawie własności intelektualnej*, Warszawa 2022, s. 216.

W odniesieniu do możliwości ochrony kulinariów jako *know-how* podnoszono, że taka ochrona mogłaby być właściwa, bowiem spełnione zostały kumulatywnie trzy przesłanki świadczące o możliwości ochrony. Pewną analogię z tymi rozważaniami można zastosować wobec ochrony wina. Po pierwsze, aby na podstawie już nieobowiązujących przepisów, chronić kulinaria jako *know-how*, informacje powinny być niejawnne, czyli takie, które nie są powszechnie znane lub łatwo dostępne. W odniesieniu do wina można by traktować jako pakiet informacji świadczący o wyjątkowości receptury. Po drugie, takie informacje musiały być istotne, czyli ważne i użyteczne z punktu widzenia wytwarzania produktów objętych umową. Wyrazem takich wyników mogłaby być „praca pokoleń” świadcząca o wyjątkowości powstałego wina w konkretny sposób, z konkretnego regionu, a przede wszystkim decydująca o wyjątkowości. Po trzecie, takie informacje musiały być zidentyfikowane, czyli opisane w wystarczająco zrozumiały sposób, aby można było sprawdzić, czy spełniają kryteria niejawnności i istotności. Odnosi się to do wyjątkowości, w jakiej przedstawiane jest wino pochodzące z konkretnej winnicy jako „tajna receptura”²⁸. Wobec powyższego można by uznać, że wino spełniałoby te przesłanki i warto by je chronić jako *know-how*. W myśl jednak obecnych przepisów takie *know-how* stanowić mogłoby część tajemnicy przedsiębiorstwa.

Kolejną możliwością ochrony są przepisy o tajemnicy przedsiębiorstwa. Tajemnica przedsiębiorstwa stanowi część składową przedsiębiorstwa zgodnie z art. 55¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny²⁹, jednakże w ustawie tej tajemnica przedsiębiorstwa nie została zdefiniowana. Pomocne mogą tu być inne regulacje, np. art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji³⁰, zgodnie z którym przez tajemnicę przedsiębiorstwa rozumie się informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne przedsiębiorstwa lub inne informacje posiadające wartość gospodarczą, które jako całość lub w szczególnym zestawieniu i zbiorze ich elementów nie są powszechnie znane osobom zwykle zajmującym się tym rodzajem informacji albo nie są łatwo dostępne dla takich osób, o ile uprawniony do korzystania z informacji lub rozporządzania nimi podjął, przy zachowaniu należytej staranności, działania w celu utrzymania ich w poufności. Pomocniczy w zakresie oceny, czy sposób wytwarzania wina może być chroniona jako tajemnica przedsiębiorstwa, może być również art. 2 pkt 1 dyrek-

²⁸ *Ibidem*, s. 218 i n., gdzie autor omawia m.in. recepturę likieru Chartreuse, podkreślając, że o tym, iż stanowi to *know-how* świadczyć mogą: „1) kreatywność pozwalającą na tworzenie „autorskich” przepisów oraz innowacyjne podejście do klasycznych receptur; 2) rozwinięty zmysł smaku oraz 3) poczucie estetyki, pozwalające komponować potrawy na talerzu. Efekty doświadczeń zawodowych i eksperymentów w kuchni twórca przepisu może chcieć zachować w tajemnicy”.

²⁹ Dz.U.2024.1061 t.j. z dnia 2024.07.17, dalej jako k.c.

³⁰ Dz.U.2022.1233 t.j. z dnia 2022.06.09, dalej jako u.z.n.k.

tywy 2016/943 stanowiący, że „tajemnica przedsiębiorstwa” oznacza informacje, które spełniają wszystkie następujące wymogi: są poufne w tym sensie, że jako całość lub w szczególnym zestawie i zbiorze ich elementów nie są ogólnie znane lub łatwo dostępne dla osób z kręgów, które zwykle zajmują się tym rodzajem informacji; mają wartość handlową dlatego, że są objęte tajemnicą; oraz poddane zostały przez osobę, która zgodnie z prawem sprawuje nad nimi kontrolę, rozsądnym, w danych okolicznościach, działaniom dla utrzymania ich w tajemnicy.

Wobec powyższego informacjami, które mogą być chronione jako tajemnica przedsiębiorstwa, mogą być takie informacje jak np. dokładna kompozycja szczepów winorośli (np. proporcje różnych odmian); sposób i technologia fermentowania lub starzenia się wina; jak również jego filtrowania czy „receptura” sekretnych dodatków (np. drożdży), które mogą decydować o konkretnym smaku lub barwie. Obejmować to może również informacje bardziej techniczne związane przykładowo z lokalizacją lub uprawą. Takie informacje mogą dotyczyć mikroklimatu, rodzaju gleby, ale również sposobu uprawy, który może przejawiać się w odpowiednim nawożeniu, nawodnieniu czy nawet opiece nad winoroślami, związanej np. z ich podcinaniem. Takie informacje mogą też odnieść się do samego procesu, np. miejsca fermentacji, sposobu przechowywania (np. dotyczące beczek, ich rodzaju, wypalenia, wielkości i oczywiście odmiany drewna), jak również momentu, w którym dokonuje się winobrania (np. po pierwszych przymrozkach). Odnosić się to może też do bardziej „technicznych” informacji, takich jak baza klientów, sposób dystrybucji czy promowania wina. Każda z tych informacji, jeśli spełnia kumulatywnie powyższe wymagania, może być chroniona jako tajemnica przedsiębiorstwa.

Ochrona wina w prawie własności przemysłowej

Kolejnym obszarem, w którym można szukać ochrony dla szeroko rozumianego wina, jest prawo własności przemysłowej. W szczególności chodzi tu o takie dobra jak wynalazki, wzory przemysłowe, znaki towarowe oraz oznaczenia geograficzne.

W branży winiarskiej często sięga się do ochrony wynalazków. Zgodnie z art. 24 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej³¹ patenty są udzielane – bez względu na dziedzinę techniki – na wynalazki, które są nowe, posiadają poziom wynalazczy i nadają się do przemysłowego stosowania. Wynalazkami mogą być przedmioty (np. urządzenia, budowy lub zestawienia przedmiotów); substancje (np. związki chemiczne); sposób (np. sekwencje wykonywania pewnych czynności takich jak wytwarzania substancji chemicznej) oraz zastosowania (np.

³¹ Dz.U.2023.1170 t.j. z dnia 2023.06.22, dalej jako p.w.p.

zastosowanie pewnej substancji). Patenty udzielane są na 20 lat i po tym czasie trafiają do domeny publicznej, dlatego też często w obszarze winiarskiej skuteczniejszą ochroną wydaje się ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa i/lub *know-how*, bowiem prawa te, w przypadku należytej ochrony, mogą być chronione bezterminowo. W rejestrach można jednak znaleźć wiele przykładów wynalazków, które zostały opatentowane. Przykładowo można wymienić takie patenty jak inteligentne starzenie wina za pomocą ultradźwięków³²; monitorowanie fermentacji z wykorzystaniem spektroskopii Ramana w czasie rzeczywistym³³; metoda klarowania osadów winnych³⁴ czy np. metoda beziarczynowej fermentacji mało-mlekowej z resweratolem³⁵. Można też znaleźć polskie akcenty, takie jak sposób prowadzenia fermentacji alkoholowej wysokocukrowej brzeczki miodowej³⁶, preparat drożdży do fermentacji wysokocukrowych³⁷, jak również wygasły już sposób wytwarzania czerwonego wina owocowego z moszczu, który po ewentualnym dosłodzeniu i dodaniu pożywki szczepi się drożdżami winiarskimi i poddaje fermentacji, znamienne tym, że jako moszcz stosuje się moszcz z wytlóków powstających przy tłoczeniu soku z czarnej porzeczki z wydajnością 75–80%, które rozdrabnia się, zalewa wodą o temperaturze 80–100 °C w stosunku mas 1:1 i poddaje się maceracji w czasie 2–2,5 godzin, a następnie tak otrzymaną miazgę tłoczy się. Z miazgi wytłacza się moszcz w ilości wody dodanej uprzednio do wytlóków³⁸. Ochrona

³² EP4023740 (A1) - Automatyzowany system starzenia w stalowym cylindrze, gdzie ultradźwięki przyspieszają dojrzewanie przy jednoczesnej kontroli temperatury i szczelności. Umożliwia powtarzalne i szybsze efekty. https://worldwide.espacenet.com/publicationDetails/biblio?II=0&ND=3&adjacent=true&locale=en_EP&FT=D&date=20220706&CC=EP&NR=4023740A1&KC=A1

³³ EP 3865861 A1 Metoda oparta na pomiarach Ramana w fermentorze wina, tworząca model korelacji między widmem a właściwościami fermentacji – pozwala na ciągłą kontrolę i przewidywanie parametrów procesu. https://worldwide.espacenet.com/publicationDetails/biblio?II=0&ND=3&adjacent=true&locale=en_EP&FT=D&date=20210818&CC=EP&NR=3865861A1&KC=A1

³⁴ EP 2596094 B1 Zgłoszenie niemieckiego producenta GEA: technologia usuwania osadów z wina za pomocą sprzętu/integracji z procesem, podnosząca klarowność produktu i przyspieszająca oczyszczanie. https://worldwide.espacenet.com/publicationDetails/biblio?II=2&ND=3&adjacent=true&locale=en_EP&FT=D&date=20150210&CC=PT&NR=2596094E&KC=E

³⁵ EP 3212754 B1 Innowacyjna metoda, w której podczas fermentacji dodaje się resweratrol (lub pterostilben), co zastępuje siarczyny, wspomaga fermentację mało-mlekową i utrzymuje intensywny kolor wina. https://worldwide.espacenet.com/publicationDetails/biblio?II=0&ND=3&adjacent=true&locale=en_EP&FT=D&date=20240122&CC=PT&NR=3212754T&KC=T

³⁶ Nr prawa ochronnego: 229 762; Decyzja: 22 marca 2018 r.; Autorzy: Anna Misiewicz, Urszula Wetoszka, Maria Spera, Hanna Cieślak (Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego); Opis: Technologia umożliwiająca skuteczną fermentację bardzo słodkich brzeczek (np. miodowych); dotyczy drożdży i procesu prowadzenia fermentacji w warunkach wysokiego stężenia cukru

³⁷ Projekt IBPRS (2011–2015) – dotyczył ochrony prawa do szczepu drożdży dla wysokocukrowych brzeczek miodowych, wraz ze sposobem ich suszenia. Zgłoszenie krajowe i międzynarodowe (PCT) zostało zrealizowane przez IBPRS – Patent ten już wygasł.

³⁸ http://ips.wm.tu.koszalin.pl/doc/2015/1_2015/na%20stron%C4%99/IPS_1_2015_STERCZYNSKA.pdf

wynalazków jest również skuteczna ze względu na wyłączność tych praw i, jak się wydaje, skuteczniejsze uprawnienie w przypadku dochodzenia roszczeń.

Kolejnym dobrem własności przemysłowej, które może być wykorzystywane w branży winiarskiej, są wzory przemysłowe. Wytwór, aby mógł być chroniony prawem z rejestracji jako wzór przemysłowy, musi spełniać kumulatywnie dwie przesłanki, tj. musi być nowy oraz posiadać indywidualny charakter. Szczególnie pierwsza przesłanka, tj. przesłanka nowości, wymaga szczególnej uwagi, bowiem udostępnienie wzoru przed jego rejestracją powoduje, że (co do zasady) niemożliwa jest rejestracja takiego wytworu. W branży winiarskiej chronione są przede wszystkim wyglądy zewnętrzne produktu. Przykładowo stanowiąc to może kształt butelki L'ÉLU Champagne³⁹.

lub butelki Champagne Veuve Clicquot Brut⁴⁰.

czy serii limitowanej w postaci zdobienia na butelce – Champagne Cattier Art Cuvée Reichenbach Edition Porzellan France⁴¹.

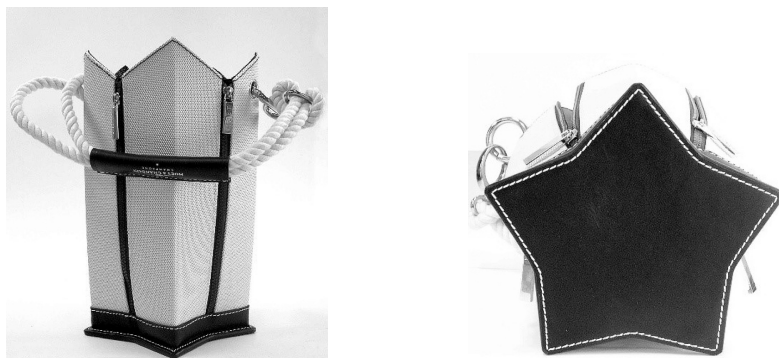
³⁹ 003101237-0001. Zdjęcie to oraz pozostałe pochodzą ze strony <https://euiipo.europa.eu/eSearch/>

⁴⁰ 002266650-0001.

⁴¹ 003566165-0001.

Może to być również charakterystyczna etykieta⁴²

albo opakowanie produktu⁴³.

Tak jak podkreślono, skuteczna ochrona wzoru przemysłowego musi wynikać z nowości takiego rozwiązania; wobec tego niezbędne jest nieudostępnianie takiego rozwiązania przed jego rejestracją. Dlatego też częściej dokonuje się rejestracji w branży winiarskiej znaków towarowych.

Dobrem własności przemysłowej, które najszerzej chronić może wyroby winiarskie, jest znak towarowy. W odróżnieniu od wzoru przemysłowego przesłankami zdolności odróżniającej jest możliwość odróżniania towaru lub usługi jednego przedsiębiorcy od innego oraz możliwość jednoznacznego przedstawienia w rejestrze. O ile w przypadku wzorów przemysłowych, w toku wprowadzania wytworu na rynek, decydująca jest przesłanka nowości, której pozbawić można się wskutek udostępnienia wzoru, o tyle w przypadku znaków towarowych decydująca jest przesłanka zdolności odróżniającej. Zdolność ta oceniana jest z perspektywy przeciętnego

⁴² 002379107-0005.

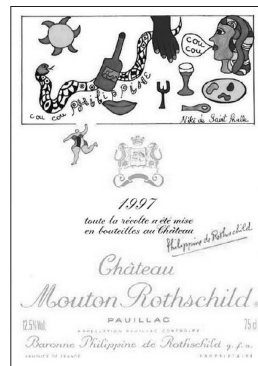
⁴³ 000481908-0001.

konsumenta, który w odróżnieniu od znawcy czy poinformowanego użytkownika, jest w stanie odróżnić konkretny towar lub usługę na tle innych. Tutaj decydujące są takie elementy jak tradycja, rozpoznawalność, renoma czy nakłady marketingowe, które powodują zdolność odróżniającą danego oznaczenia i często o niej decydują.

Zgodnie z art. 120 p.w.p., którego regulacja jest analogiczna z regulacjami unijnymi, znakiem towarowym może być w szczególności wyraz, włącznie z nazwiskiem, rysunek, litera, cyfra, kolor, forma przestrzenna, w tym kształt towaru lub opakowania, a także dźwięk. Przykładów klasycznych znaków towarowych wymienić można wiele, np. znakiem towarowym może być nazwa wina lub winiarni – Barefoot⁴⁴, Mouton Cadet⁴⁵ – marka należąca do barona Philippe’a de Rothschilda czy też nazwisko – przykładowo – Jaime Codorníu⁴⁶ albo Luciano Sandrone⁴⁷.

Znakiem towarowym może być też charakterystyczny kształt butelki – np. Mateusa⁴⁸ czy podobnie jak w przypadku wzorów etykieta, np. Château Mouton Rothschild, gdzie corocznie artystyczne etykiety zgłaszane są jako znak towarowy⁴⁹.

44 002319655.

45 1475477.

46 014543599.

47 014416598.

48 002744571, bez wątpienia takie opakowanie jest rozpoznawane po samym kształcie i wykorzystywanie bezprawne jego lub podrabianie może też stanowić podstawę do dochodzenia swoich praw nie tylko na podstawie przepisów dot. Dóbr własności przemysłowej por. K. Jasińska, *Relacja ochrony przyznanej na podstawie u.z.n.k. do wyłącznych praw własności intelektualnej na przykładzie problematyki przedsiębiorstwa opakowań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2009, 103, s. 107.

49 Château Mouton Rothschild 2001 013393335; Château Mouton Rothschild 1997 013393277.

Nawet w mniej oczywistej formie – skórzanej etykiety, która decyduje o wyjątkowości znaku towarowego⁵⁰.

Jednak tym, co jest szczególnie ciekawe, jest kumulatywna ochrona, jaka może być przyznana oznaczeniu geograficznemu, które jest znakiem towarowym. Generalnie istnieją trzy możliwości ochrony oznaczeń geograficznych. W prawie krajowym oznaczenia regulowane są w art. 174–197 p.w.p., zgodnie z którymi można zarejestrować oznaczenie pochodzenia lub oznaczenie geograficzne, jeśli produkt ma określone cechy wynikające z pochodzenia geograficznego (np. lokalny klimat, tradycja produkcji, surowce). Oznaczenie może zostać zarejestrowane również w systemie unijnym prowadzonym przez Komisję Europejską⁵¹, może to być Chroniona Nazwa Pochodzenia (ChNP) – (PDO – Protected Designation of Origin); Chronione Oznaczenie Geograficzne (ChOG) – (PGI – Protected Geographical Indication), jak również Gwarantowana Tradycyjna Specjalność (GTS). Oczywiście podać można takie przykłady jak Champagne – zastrzeżona nazwa dla win produkowanych w Szampanii; Porto – chroniona nazwa dla win wzmacnianych z Portugalii czy Chianti – zastrzeżone oznaczenie regionu we Włoszech. Produkty te są charakterystyczne dla danego regionu, wytwarzane w charakterystyczny sposób i bardzo często związane z tradycją przekazywaną od pokoleń. Ochrona taka odnosi się do oznaczenia słownego i nie zezwala na wprowadzania do obrotu produktów „typu”; „o smaku”; „wyprodukowanych zgodnie z metodą”; „imitacji” lub innych oznaczeń wprowadzających w błąd co do pochodzenia danego produktu. Polskim producentom niestety nie udało się zarejestrować w Unii Europejskiej

⁵⁰ Sprawa opisana m.in. tutaj – <https://chambers.com/articles/falling-in-love-with-a-trademark-from-the-sense-of-touch-main-challenges-of-claiming-a-tactile>

⁵¹ Por. https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/registration-name-gi-product/applications-register-new-gi-products_en#wine-products

nazwy wina⁵², chociaż do rejestracji takiej dążą producenci m.in. „Wina podkarpackiego”, „Wina sandomierskiego”, „Wina lubuskiego” czy „Wina Doliny Sanu”. Możliwa jest również rejestracja oznaczeń geograficznych w systemie międzynarodowym⁵³.

W judykaturze podkreśla się, że oznaczenia geograficzne w tej branży odgrywają kluczową rolę, ze względu na promowanie jakości wina⁵⁴, dlatego też art. 129¹ p.w.p. wprowadza szczególne regulacje w zakresie kolizji między znakiem towarowym a oznaczeniem geograficznym w odniesieniu do win⁵⁵. Ochrona oznaczenia geograficznego też związana jest z szczególną wrażliwością konsumenta na produkty oznaczone takim znakiem. Utożsamia je on bowiem z konkretną jakością i wyjątkowością danego produktu, co oczywiście przekłada się na aspekt ekonomiczny⁵⁶. Dlatego też w branży win często dochodzi o kumulacji, a wręcz pewnego konfliktu między tymi dwoma prawami. Podkreślić należy jednak, że oznaczenia te mają różną ochronę, która wynika z innego ich celu – znak towarowy ma na celu odróżnienie pewnego towaru lub usługi, oznaczenie geograficzne zaś odnosi się do określonej jakości, dobrej opinii lub innych cechy towaru, które są przypisywane przede wszystkim pochodzeniu geograficznemu tego towaru⁵⁷.

Mimo braku uzyskania rejestracji nazwy wina Polsce w ramach rejestracji unijnej, w rejestrze można wyróżnić takie znaki towarowe, które związane są z branżą winiarską i które nawiązują do tradycji pewnych obszarów oraz sposobów wytwarzania takich trunków. Przykładowo:

WINNICA SILESIAN

58

⁵² Por. <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/oznaczenia-geograficzne-win--nowe-mozliwosci-dla-polskiego-winiarstwa> jak również <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/produkty-zarejestrowane-jako-chronione-nazwy-pochodzenia-chronione-oznaczenia-geograficzne-oraz-gwarantowane-tradycyjne-specjalnosci>

⁵³ Szerzej na ten temat M. Ferrari, *The Regulation of Geographical Indications in the Wine Sector*, September 4, 2009.

⁵⁴ Por. np. Wyrok TS z 20.02.1975 r. w sprawie 12/74, Komisja przeciwko Niemcom, ECR 1975, s. 181, UE:C:1975:23, pkt 7, Y. Petit, *Oznaczenia jakościowe Unii Europejskiej w sektorze wina*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2016, 2, s. 16 i n.

⁵⁵ Por. A. Buggea, *La interferencia entre marcas e indicaciones geográficas en el ámbito vitivinícola*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2018, 1(22), s. 179–197.

⁵⁶ S. Lučić, *EU trademarks for wine which contains indications of geographical origin*, s. 715 i n.

⁵⁷ Ze względu jednak na zmiany klimatyczne, rejestracja oznaczeń geograficznych może powodować ograniczenia w produkcji – Por. np. rozważania dotyczące regionu Szampanii ze względu na dostępność do odpowiednich winorośli K. Grzybczyk, *Zmiany klimatyczne a oznaczenia geograficzne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2023, 1, s. 76.

⁵⁸ Winnicasilesian 018876066 obejmujący m.in. wina, zarejestrowany 2 października 2023 przez Gospodarstwo Rolne „Mazurek” (woj. wielkopolskie).

59

POTĘGA TRADYCJI 60

POLKA 61.

Wnioski

Regulacje prawne branży winiarskiej, skomplikowane i momentami niejednoznaczne, nie dają możliwości ochrony tego, co wydaje się najistotniejsze w tej branży – tradycji, smaku czy też „twórczej pracy” pokoleń. Dlatego też w tym obszarze coraz częściej sięga się do ochrony na podstawie szeroko rozumianego prawa własności intelektualnej. Niestety sposób ochrony również w tym obszarze nie jest klarowny. Wino, jego smak, receptura, nie mogą być bowiem chronione jako utwór. Dlatego też ochrony szuka się w takich obszarach jak tajemnica przedsiębiorstwa. Ta, niewymagająca rejestracji, nakłada jednak na twórców wina, szczególne restrykcje, związane z nieujawnianiem i utrzymywaniem w poufności wiadomości.

Drugim obszarem, gdzie można odnaleźć szerszą ochronę, jest część prawa własności intelektualnej, a mianowicie prawo własności przemysłowej. Charakterystyczne jest to, że ochrona ta wymaga rejestracji. Wobec tego często sięga się tutaj do ochrony patentowej, która daje wyłączne uprawnienie do korzystania z wynalazku w ciągu 20 lat od momentu rejestracji. Uprawnienie to skutecznie chroni, jednakże powoduje, że po 20 latach patent taki staje się częścią domeny publicznej. Dlatego

⁵⁹ Polana Haskap Wine From Poland 018675222 znak zaareztowany w klasie 33 dla wina owocowego i musującego.

⁶⁰ Potęga Tradycji 018906329.

⁶¹ Polka 018428257.

też skuteczniejsza wydaje się ochrona jako oznaczenia geograficznego, która jest bezterminowa.

Opakowanie, kształt butelki, nazwa, etykieta, korkociąg, kształt kieliszka mogą być chronione jako wzory przemysłowe lub znaki towarowe. Decyzja, którą ochronę wybrać, uwarunkowana jest przede wszystkim nowością (lub jej brakiem) wytworu i/lub zdolnością odróżniająca oznaczenia. Obie dają zgłaszającemu wyłączne prawo korzystania (wzór przemysłowy) lub używania (znak towarowy) z wytworu lub oznaczania⁶². W przypadku wzorów przemysłowych praw z rejestracji uzyskuje się na okres maksymalnie 25 lat, w przypadku znaków ochrona jest przyznawana na okres 10 lat i może być odnawiana. W szczególności znaki towarowe często są chronione jako wyraz wieloletnich starań winnic, związanych z ich renomą i inwestycją ekonomiczną.

Bibliografia

- Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie*, Warszawa 2010.
- Buchalska J., *Rejestracja dóbr własności przemysłowej w świetle prawa polskiego*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2013, 5.
- Buggea A., *La interferencia entre marcas e indicaciones geográficas en el ámbito vitivinícola*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2018, 1(22), 179–197. <https://doi.org/10.14746/ppr.2018.22.1.12>
- Doliński M., *Smak oraz jego receptura jako przedmiot praw własności intelektualnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2012, 116.
- Ferrari M., *The Regulation of Geographical Indications in the Wine Sector* (September 4, 2009). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1465378>
- Girard-Lagorce S., *Wyjątkowe wina*, Ożarów Mazowiecki 2012.
- Grzybczyk K., *Słynne alkohole a prawo własności intelektualnej*, Warszawa 2022.
- Grzybczyk K., *Zmiany klimatyczne a oznaczenia geograficzne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2023, 1.
- Jasińska K., *Relacja ochrony przyznanej na podstawie u.z.n.k. do wyłącznych praw własności intelektualnej na przykładzie problematyki naśladownictwa opakowań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2009, 103.
- Lučić S., *EU trademarks for wine which contains indications of geographical origin*. <https://doi.org/10.5937/ekoPolj1802715L>
- Michalak A. [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, red. A. Michalak, Warszawa 2019

⁶² O różnicy obu tych pojęć zob. J. Buchalska, *Rejestracja dóbr własności przemysłowej w świetle prawa polskiego*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia Nad Prawem” 2013, 5, s. 521–536.

Petit Y., Oznaczenia jakościowe Unii Europejskiej w sektorze wina, „Europejski Przegląd Sądowy” 2016, 2.

Ślęzak P., *Czy kulinaria mogą być utworami w rozumieniu prawa autorskiego?*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2021, 1.

Ślęzak P., *Kulinaria w polskim prawie własności intelektualnej*, Warszawa 2022.

Wojcieszko-Głuszko E., *Ochrona prawna know-how w prawie polskim na tle prawnoporównawczym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2002, 81.